

CHIŃSKA OPERA

*An Anna Kang
dla Chiny to Lubię, 2017*

Klasyczna opera, którą wszyscy znamy jest scenicznym przekładem wokально-instrumentalnym. Oprawa muzyczna wspólnie z dramatem tworzy dzieło. Chińska opera jest połączeniem śpiewu, recytacji, akrobacji, kungfu oraz posługiwania się mową ciała czyli ruchem i gestami. Tradycyjna chińska opera nie ma korzeni łączących ją z klasyką zachodniego dzieła. Jej początki sięgają do III wieku n.e.

Ten chiński rodzaj sztuki podzielę na trzy grupy:

1. Tradycyjny chiński teatr śpiewany (戲曲, xìqǔ) równoznaczny z chińskim teatrem.
2. Teatr mówiony, który w pewnym stopniu jest zainspirowany zachodnim dramatem (話劇, huàjù), został wprowadzony w Chinach w XX wieku.
3. Popularna forma teatralna (曲藝, qǔyì) stanowiąca ludową sztukę gawędziarzy, śpiewaków i żonglerów. Jest ona podzielona na kilka form i jest powiązana przede wszystkim z pochodzeniem geograficznym i kulturowym.

W Chinach istnieje wiele oper regionalnych. W sumie istnieje ich ponad 300. Każda z nich jest uwarunkowana swym położeniem geograficznym, odmiennym dialektem i jest podzielona na kilka charakterystycznych form. Język lub dialekt oraz forma inscenizacji oraz muzyki jest główną cechą, która odróżnia te formy opery. A więc pochodzenie geograficzne i kulturowe jest

dość istotne. Nie sposób wymienić wszystkie opery regionalne. Skupię się w kilku słowach na niektórych najbardziej charakterystycznych i tych, które znam.

Opera Kūnjù

Opera Kūnjù (昆剧) powstała pod koniec panowania dynastii Yuan (1271-1368) w regionie aktualnej prowincji Jiangsu. Styl opery uprzywilejowuje autorów dynastii Ming i Qing. Ten gatunek opery jest jednym z najstarszych teatrów operowych w Chinach.

Jej repertuar jest bogaty z wyborem wyrafinowanych tekstów. Aktorzy przywiązują szczególną uwagę do czterech tonów wymowy języka, do prozodii i do zwięzłości całości przedstawienia. Śpiewy są melodyjne i przyjemne. Połączenie śpiewu, recytacji i tańca dodaje emocjonalnych różnorodności. Należy również podkreślić obecność eleganckiej i fascynującej gry aktorów oraz orkiestry na scenie. Główną rolę spełnia bambusowy flet dizi (笛子). Orkiestra składa się z instrumentów dętych xiao (箫) i sheng (笙), oraz z lutni zwanej pipá (琵琶). Muzyka i taniec obecne na scenie opery Kūnjù odzwierciedliły się w innych stylach operowych. Uważa się, że ten styl jest „przodkiem stu oper”. Opera Kūnjù wpisała się w 2001 roku na listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO.

Opera Jīngjù

Opera Jīngjù (京剧) powstała w Pekinie pod koniec XVIII wieku i najbardziej wpłynęła na wszelkie formy współczesnego dramatu w Chinach. Swe apogeum osiągnęła w połowie XIX wieku. Po-

tocznie zwana operą pekińską, jest rodzajem pokazu połączonego z muzyką oraz tańcem akrobatycznym i teatrem. Ekstrawaganckie stroje, opowieści i historie z przeszłości przeplatają się z chińskim folklorem. Gatunek ten stał się popularnym na dworze Dynastii Qing i jest uważany za jeden ze skarbów Narodowych Państwa Środka.

W operze pekińskiej wyróżniamy głównie cztery rodzaje ról: Shēng (生) – rola męska, Dàn (旦) – rola żeńska, Jìng (净) – wymalowane twarze, Chǒu (丑) – rola błazna. Jakość opery pekińskiej łączy wiele tradycji teatralnych śpiewanych i tańczonych starożytnych Chin przy zastosowaniu konwencjonalnych metod śpiewu, deklamacji, zabawy i walki. Wymienione cztery atrybuty ekspresji podlegają ścisłym regułom, każdy rodzaj roli przestrzega określonych procesów. Rekwizyty, kostiumy, makijaż i skromna dekoracja spełniają zarówno symboliczną jak i ozdobną funkcję współtworząc grę aktorów.

Najbardziej znanym aktorem opery pekińskiej był Méi Lán Fāng, 梅兰芳 (1894-1961) grający wyłącznie role kobiece. Był pierwszym artystą, który promował operę pekińską w obcych krajach.

Opera Yuèjù

Opera Yuèjù (越剧) jest wyłącznie odgrywana przez kobiety. Jest jedną z oper lokalnych najbardziej popularnych w Chinach, szczególnie w Shanghai’u. Zrodziła się przed wiekiem, we wschodniej prowincji Zhejiang, w byłym Królestwie Yue. Stąd też pochodzi jej nazwa Yue. Początkowo pokaz składał się z pieśni i mówionych tekstów, później opera wzbogaciła się o muzykę z towarzyszącą jej orkiestrą.

W tym stylu operowym śpiew i aktorskie umiejętności są odbiciem zwyczajów południowego regionu, gdzie przepływa rzeka Jangcy. Głównym tematem opery są przede wszystkim historie miłosne. Rzeczywiście, dawniej modna była literatura lubująca się w romantycznych historiach. Przez 100 lat opera Yueju poddana była wpływowi teatralnej sztuki opery pekińskiej, opery Kunqu, oraz współczesnemu teatrowi. Do najbardziej znanych sztuk należy zaliczyć „Romans Liang Shanbo i Zhu Yingtaí” (lub inaczej „Kochankowie motyle”).

Opera Píngjù

Opera Píngjù (评剧) jest rodem z prowincji Hebei. Styl opery rozwinął się w regionie miasta Tianjin w północnych Chinach. W przeciwieństwie do niektórych stylów oper regionalnych opera Pingju nie posługuje się dialektem. Językiem śpiewanym jest jak najbardziej czysty mandaryński. W początkowych latach istnienia opera Pingju odróżniała się dwoma typami ról: żeńskimi i męskimi. Pod wpływem opery pekińskiej zwiększono liczbę występujących postaci. Dołączono do istniejących ról, bufonów i malowane twarze. Opera ta pozostała wierna regułom interpretacji aktorów i swoim podstawowym cechom, witalności i kolorystyce, charakterystycznym dla pochodzenia ludowego. Specyfiką Pingju jest realna możliwość ukazania sytuacji danej epoki.

Opera Mànhànjù

Opera Mànhànjù (漫瀚剧) wywodzi się z Mongolii Wewnętrznej. Lokalny dialekt i mandaryński są wykorzystywane w zależności od zawartości spektaklu. Muzyka łączy cztery tradycyjne style muzyczne, zarówno subtelne jak i głośne oraz wyraziste, fascynuje nie tylko opinię publiczną z północy, ale również z południowych Chin.

Opera Jìnjù

Opera Jìnjù (晋剧) zaliczana jest do czterech oper Bangzi (梆子) z prowincji Shanxi. Jest bardzo popularna w całej prowincji oraz w Mongolii Wewnętrznej i w Hebei. Bogata opera liczy sobie ponad 200 tytułów z opracowaniem lirycznym, niektóre z nich są o akcentach żałosnych.

Tradycyjna orkiestra składa się z 9 muzyków. W części poetyckiej główną rolę spełniają instrumenty smyczkowe. Natomiast w części wojennej akompaniują instrumenty perkusyjne. Opera ta jest szczególnie znana ze scen akrobatycznych, z delikatności gestów i z nakryć głowy z piórami bażanta.

Operze Chuānjù

Na zakończenie warto zatrzymać się chwilę przy Operze Chuānjù (川剧), pochodzącej z prowincji Sichuan. Spektakl obejmują komiczne aspekty i elementy akrobatyki. Ikoniczną postacią jest Bà ěrduo (耙耳朵, "grabie ucho"), nieśmiały i uległy swojej żonie mężczyzna, która ciągnie go za uszy. Jest to bohater karykaturalny będący jednocześnie odzwierciedleniem męzowskiego szacunku dla swej drugiej połowy.

Dodatkową atrakcją opery z Sichuanu jest sztuka zwana biàn liǎn (变脸) charakteryzująca się zmianą masek podczas przedstawienia. Aktor ma na twarzy aż do kilkudziesięciu masek o różnych kształtach i kolorach, które zmienia w ułamku sekundy. Gra oparta jest na elemencie zaskoczenia widza przy zmianie maski. Ten rodzaj pokazu łączy gesty, taniec, iluzję i magię.

Tradycyjnie rola jest wyłącznie wykonywana przez mężczyzn. Najczęściej kunszt sztuki jest dziedziczny, przechodzi z ojca na syna i jest objęty wyjątkową tajemnicą. Aktor posługuje się szeroką peleryną, dużym kapeluszem, pałeczką, wachlarzem i innymi rekwizytami, za którymi czai się w momencie zmiany maski.

W niektórych pokazach występuje jednocześnie kilku artystów praktykujących bianlian, dodaje to smaku i większego zaciekawienia widzów. Maski mają różne wyrazy twarzy, czasem się śmieją, czasem są smutne i nawet są przerażające.

Mam nadzieję że ten krótki zarys pozwoli odkryć lub też utrwalić niektóre kanony tradycyjnej formy sztuki dramatycznej zwanej Chińską Operą.

Artykuł pod tytułem „Chińska opera” (i prezentowany powyżej jego obszerny fragment) pochodzi ze strony: chinytolubie.pl, dostęp z dnia 09-03-2018 (za zgodą Piotra Chodaka).